INF PWR	**STRUKTURY DANYCH I ZŁOŻONOŚĆ OBLICZENIOWA** Badanie efektywności algorytmów grafowych w zależności od rozmiaru instancji oraz sposobu reprezentacji grafu w pamięci komputera.	
Alicja Myśliwiec Numer indeksu: 248867	Wtorek 15.15 – 16.55 TP	Dr inż. Dariusz Banasiak

1. Cel ćwiczenia:

Celem projektu jest zaimplementowanie oraz dokonanie pomiaru czasu działania wybranych algorytmów grafowych rozwiązujących następujące problemy:

- Wyznaczanie minimalnego drzewa rozpinającego (MST) - algorytm Prima oraz algorytm Kruskala
- Wyznaczanie najkrótszej ścieżki w grafie - algorytm Dijkstry oraz algorytm Bellmana - Forda

Algorytmy te należało zaimplementować dla obu poniższych reprezentacji grafu w pamięci komputera:

- reprezentacja macierzowa (macierz incydencji)
- reprezentacja listowa (lista następników/poprzedników)

2. Wstęp teoretyczny

Reprezentacja grafu to sposób zapisu grafu umożliwiający jego obróbkę z użyciem programów komputerowych.

Lista sąsiedztwa

Reprezentacja grafów przez listy sąsiedztwa, jak sama nazwa wskazuje, polega na trzymaniu dla każdego wierzchołka listy jego wszystkich sąsiadów (następników albo poprzedników) oraz ich wag krawędzi.

- złożoność pamięciowa: $O(E)$
- przejrzenie wszystkich krawędzi: $O(E)$
- przejrzenie następników/poprzedników danego wierzchołka: maksymalnie $O(V)$ (tyle sąsiadów może mieć wierzchołek), ale średnio $O(E/V)$ (trzeba przejrzeć całą listę sąsiadów, których średnio wierzchołek ma właśnie E/V)
- sprawdzenie istnienia jednej krawędzi: tak jak przedstawiono wyżej w przypadku przeglądania następników/poprzedników (trzeba przejrzeć listę dla pewnego wierzchołka)

Jest to jedna z lepszych reprezentacji - minimalna możliwa złożoność pamięciowa, szybkie przeszukiwanie krawędzi wychodzących z danego wierzchołka, stosunkowo łatwa implementacja. Wadą jest jedynie długi

czas sprawdzenia istnienia pojedynczej krawędzi. Można go poprawić do $O(log\ V)$ wprowadzając drzewa BST (albo nawet drzewa zrównoważone) zamiast list, ale to skomplikuje implementację.

Macierz incydencji

Macierz incydencji składa się z V wierszy (odpowiadającym wierzchołkom) i E kolumn (odpowiadającym krawędziom). Na „skrzyżowaniu" wierzchołka z krawędzią jest -1 gdy krawędź wychodzi z wierzchołka, +1 - krawędź wchodzi, 2 - pętla, 0 - brak incydencji. W przypadku, gdy uwzględniamy wagi krawędzi, na „skrzyżowaniu" wierzchołka z krawędzią jest uwzględniona waga tej krawędzi, która wchodzi lub wychodzi z wierzchołka.

- złożoność pamięciowa: $O(V * E)$
- przejrzenie wszystkich krawędzi: $O(E)$
- przejrzenie następników/poprzedników danego wierzchołka: $O(E)$
- sprawdzenie istnienia jednej krawędzi: $O(E)$

Reprezentacja nie wygląda na dobrą ze względu na dużą złożoność pamięciową.

Minimalne drzewo rozpinające

Drzewo rozpinające to takie, które zawiera wszystkie wierzchołki grafu oraz niektóre z jego krawędzi. Należy pamiętać, że drzewa nie zawierają cykli. Natomiast minimalne drzewo rozpinające jest drzewem rozpinającym, którego suma wag krawędzi jest najmniejsza ze wszystkich pozostałych drzew rozpinających danego grafu. W grafie może istnieć kilka drzew o tych własnościach.

Algorytm Prima

Jest to algorytm zachłanny wyznaczający minimalne drzewo rozpinające. Algorytm został wynaleziony w 1930 przez czeskiego matematyka Vojtěcha Jarníka, a następnie odkryty na nowo przez informatyka Roberta C. Prima w 1957 oraz niezależnie przez Edsgera Dijkstrę w 1959. Z tego powodu algorytm nazywany jest również czasami algorytmem Dijkstry-Prima, algorytmem DJP, algorytmem Jarníka, albo algorytmem Prima-Jarníka. Algorytm wymaga wyszukiwania krawędzi o najniższym koszcie. Do tego celu można wykorzystać kolejkę priorytetową, w której elementy są udostępniane według najniższych wag. W momencie dodania wierzchołka do drzewa, w kolejce umieszczamy wszystkie krawędzie prowadzące od tego wierzchołka do wierzchołków, które jeszcze nie znajdują się w drzewie rozpinającym. Następnie z kolejki pobieramy krawędzie dotąd, aż otrzymamy krawędź prowadzącą do jeszcze niewybranego wierzchołka. Krawędź tą dodajemy do drzewa rozpinającego. Algorytm musi sprawdzać, czy krawędź

pobrana z kolejki priorytetowej łączy się z niewybranym jeszcze wierzchołkiem. Do tego celu można wykorzystać prostą tablicę logiczną odwiedzin *visited*. Tablica ta odwzorowuje wierzchołki grafu. Początkowo wszystkie jej elementy ustawiamy na false, co oznacza, że odpowiadające im wierzchołki nie znajdują się w drzewie rozpinającym. Następnie w miarę dodawania krawędzi do drzewa objęte nimi wierzchołki oznaczamy w tablicy *visited* wartością true. Wybieramy w grafie dowolny wierzchołek startowy. Dopóki drzewo nie pokrywa całego grafu, znajdujemy krawędź o najniższym koszcie spośród wszystkich krawędzi prowadzących od wybranych już wierzchołków do wierzchołków jeszcze niewybranych. Znalezioną krawędź dodajemy do drzewa rozpinającego. Złożoność obliczeniowa zależy od implementacji kolejki priorytetowej:

- Dla wersji opartej na zwykłym kopcu (bądź drzewie czerwono-czarnym): $O(|E| * log|V|)$
- Przy zastosowaniu kopca Fibonacciego $O(|E| + |V| * log|V|)$

Algorytm Kruskala

Jest to algorytm grafowy wyznaczający minimalne drzewo rozpinające dla grafu nieskierowanego ważonego, o ile jest on spójny. Jest to przykład algorytmu zachłannego. Został on po raz pierwszy opublikowany przez Josepha Kruskala w 1956 roku w czasopiśmie Proceedings of the American Mathematical Society. Aby zrealizować praktycznie ten algorytm, musimy dobrać odpowiednie struktury danych do wykonywanych w algorytmie operacji. Do drzewa dodajemy krawędzie. Lista musi być posortowana. Można tutaj wykorzystać zwykłą listę, dodać do niej wszystkie krawędzie grafu i posortować ją rosnąco względem ich wag. Lepszym rozwiązaniem może okazać się odpowiednio skonstruowana kolejka priorytetowa, która będzie przechowywać krawędzie w kolejności od najmniejszej do największej wagi. Można tutaj wykorzystać kolejkę opartą na kopcu. Algorytm wymaga sprawdzania, czy dodawana do drzewa krawędź nie tworzy cyklu z krawędziami, które już znajdują się w drzewie. Wykrywanie cyklu jest czasochłonne. Lepszym rozwiązaniem jest zastosowanie struktury zbiorów rozłącznych, w której przechowywane są wierzchołki grafu. Przed dodaniem krawędzi u–v do drzewa sprawdzamy, czy wierzchołki u i v znajdują się w rozłącznych zbiorach. Jeśli tak, to zbiory te łączymy i krawędź dodajemy do drzewa. Jeśli nie, to oznacza to, iż u oraz v należą do tej samej spójnej składowej i dodanie krawędzi spowodowałoby powstanie cyklu. W takim przypadku krawędź odrzucamy. Jako zbiór można wziąć tablicę wszystkich krawędzi posortowaną według wag. Wtedy w każdym kroku najmniejsza krawędź to po prostu następna w kolejności. Sortowanie działa w czasie $O(ElogE) = O(ElogV)$. Drugą fazę algorytmu można zrealizować przy pomocy struktury zbiorów rozłącznych – na początku każdy wierzchołek tworzy osobny zbiór, struktura pozwala na sprawdzenie, czy dwa wierzchołki są w jednym zbiorze i ewentualne połączenie dwu zbiorów w jeden. Przy implementacji przez tzw. las drzew rozłącznych z kompresją ścieżki operacje te łącznie działają w czasie $O\big(E\alpha(E,V)\big)$, gdzie α jest jest niezwykle wolno rosnącą funkcją (odwrotnością funkcji Ackermanna).

Najkrótsza ścieżka w grafie

Problem najkrótszej ścieżki to zagadnienie polegające na znalezieniu w grafie ważonym najkrótszego połączenia pomiędzy danymi wierzchołkami. Szczególnymi przypadkami tego problemu są problem najkrótszej ścieżki od jednego wierzchołka do wszystkich innych oraz problem najkrótszej ścieżki pomiędzy wszystkimi parami wierzchołków. Okazuje się, że żeby znaleźć najkrótszą ścieżkę pomiędzy dwoma wierzchołkami grafu trzeba (w pesymistycznym przypadku) znaleźć najkrótsze ścieżki od wierzchołka wyjściowego do wszystkich innych wierzchołków. Problem najkrótszej ścieżki od jednego z wierzchołków do wszystkich innych można więc zobrazować jako problem znalezienia najkrótszej drogi pomiędzy dwoma miastami. W takim wypadku wierzchołkami grafu są skrzyżowania dróg, krawędziami – drogi, a wagi krawędzi odwzorowują długość danego odcinka drogowego. Drugi szczególny przypadek problemu najkrótszej ścieżki występuje, gdy chcemy znaleźć najkrótsze ścieżki pomiędzy każdą parą wierzchołków. Możliwe jest zrobienie tego dla każdego wierzchołka, używając algorytmu znajdującego najkrótszą ścieżkę od jednego wierzchołka do wszystkich innych, jednak metoda ta okazuje się w praktyce niezbyt efektywna.

Algorytm Dijkstry

Jest to algorytm opracowany przez holenderskiego informatyka Edsgera Dijkstrę. Służy do znajdowania najkrótszej ścieżki z pojedynczego źródła w grafie o nieujemnych wagach krawędzi. Mając dany graf z wyróżnionym wierzchołkiem (źródłem) algorytm znajduje odległości od źródła do wszystkich pozostałych wierzchołków. Łatwo zmodyfikować go tak, aby szukał wyłącznie (najkrótszej) ścieżki do jednego ustalonego wierzchołka, po prostu przerywając działanie w momencie dojścia do wierzchołka docelowego, bądź transponując tablicę incydencji grafu. Algorytm Dijkstry znajduje w grafie wszystkie najkrótsze ścieżki pomiędzy wybranym wierzchołkiem a wszystkimi pozostałymi, przy okazji wyliczając również koszt przejścia każdej z tych ścieżek, jest przykładem algorytmu zachłannego. Z algorytmu Dijkstry można skorzystać przy obliczaniu najkrótszej drogi do danej miejscowości. Wystarczy przyjąć, że każdy z punktów skrzyżowań dróg to jeden z wierzchołków grafu, a odległości między punktami to wagi krawędzi. Jest często używany w sieciach komputerowych, np. przy trasowaniu (przykładowo w protokole OSPF). Złożoność obliczeniowa algorytmu Dijkstry zależy od liczby V wierzchołków i E krawędzi grafu. O rzędzie złożoności decyduje implementacja kolejki priorytetowej:

- Wykorzystując „naiwną” implementację poprzez zwykłą tablicę, otrzymujemy algorytm o złożoności $O(V^2)$
- W implementacji kolejki poprzez kopiec, złożoność wynosi $O(ElogV)$
- Po zastąpieniu zwykłego kopca kopcem Fibonacciego złożoność zmienia się na $O(E + VlogV)$

Pierwszy wariant jest optymalny dla grafów gęstych, drugi jest szybszy dla grafów rzadkich, trzeci jest bardzo rzadko używany ze względu na duży stopień skomplikowania i niewielki w porównaniu z nim zysk czasowy.

Algorytm Bellmana - Forda

Jes to algorytm służący do wyszukiwania najkrótszych ścieżek w grafie ważonym z wierzchołka źródłowego do wszystkich pozostałych wierzchołków. Idea algorytmu opiera się na metodzie relaksacji (dokładniej następuje relaksacja $|V| - 1$ razy każdej z krawędzi). W odróżnieniu od algorytmu Dijkstry, algorytm Bellmana-Forda działa poprawnie także dla grafów z wagami ujemnymi (nie może jednak wystąpić cykl o łącznej ujemnej wadze osiągalny ze źródła). Za tę ogólność płaci się jednak wyższą złożonością czasową. Działa on w czasie $O(|V| * |E|)$. Złożoność pamięciowa wynosi $O(|V|)$. Algorytm może być wykorzystywany także do sprawdzania, czy w grafie występują ujemne cykle osiągalne ze źródła. Na algorytmie Bellmana-Forda bazuje protokół RIP - Routing Information Protocol.

3. Plan projektu

Zadanie polegało na pomiarze czasu działania poszczególnych algorytmów w zależności od rozmiaru grafu i jego gęstości. Badania zostały wykonane dla 5 różnych liczb wierzchołków: 50, 100, 150, 200, 250 oraz następujących gęstości grafu: 25%, 50%, 75%, 99%. Dla każdego zestawu została wygenerowana seria losowych instancji. W sprawozdaniu zostały umieszczone uśrednione wyniki z danej serii. Wszystkie struktury są alokowane dynamiczne, a przepustowość krawędzi jest liczbą całkowitą. Program umożliwia również sprawdzenie poprawności zaimplementowanych operacji. Czas mierzony jest poprzez pobranie czasu systemowego przed i po wykonaniu algorytmu, a następnie obliczeniu różnicy.

4. Wyniki

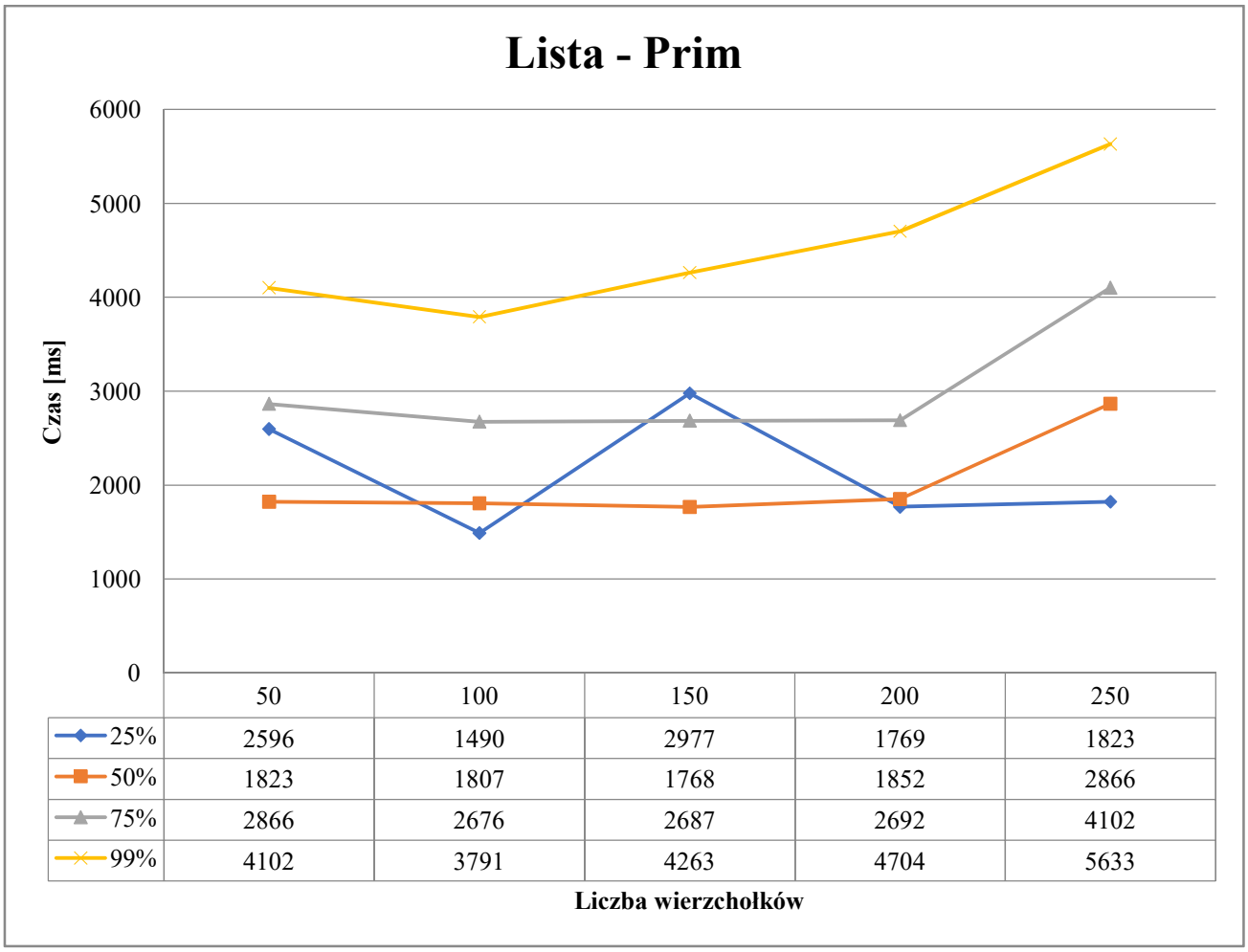

	50	100	150	200	250
25%	2596	1490	2977	1769	1823
50%	1823	1807	1768	1852	2866
75%	2866	2676	2687	2692	4102
99%	4102	3791	4263	4704	5633

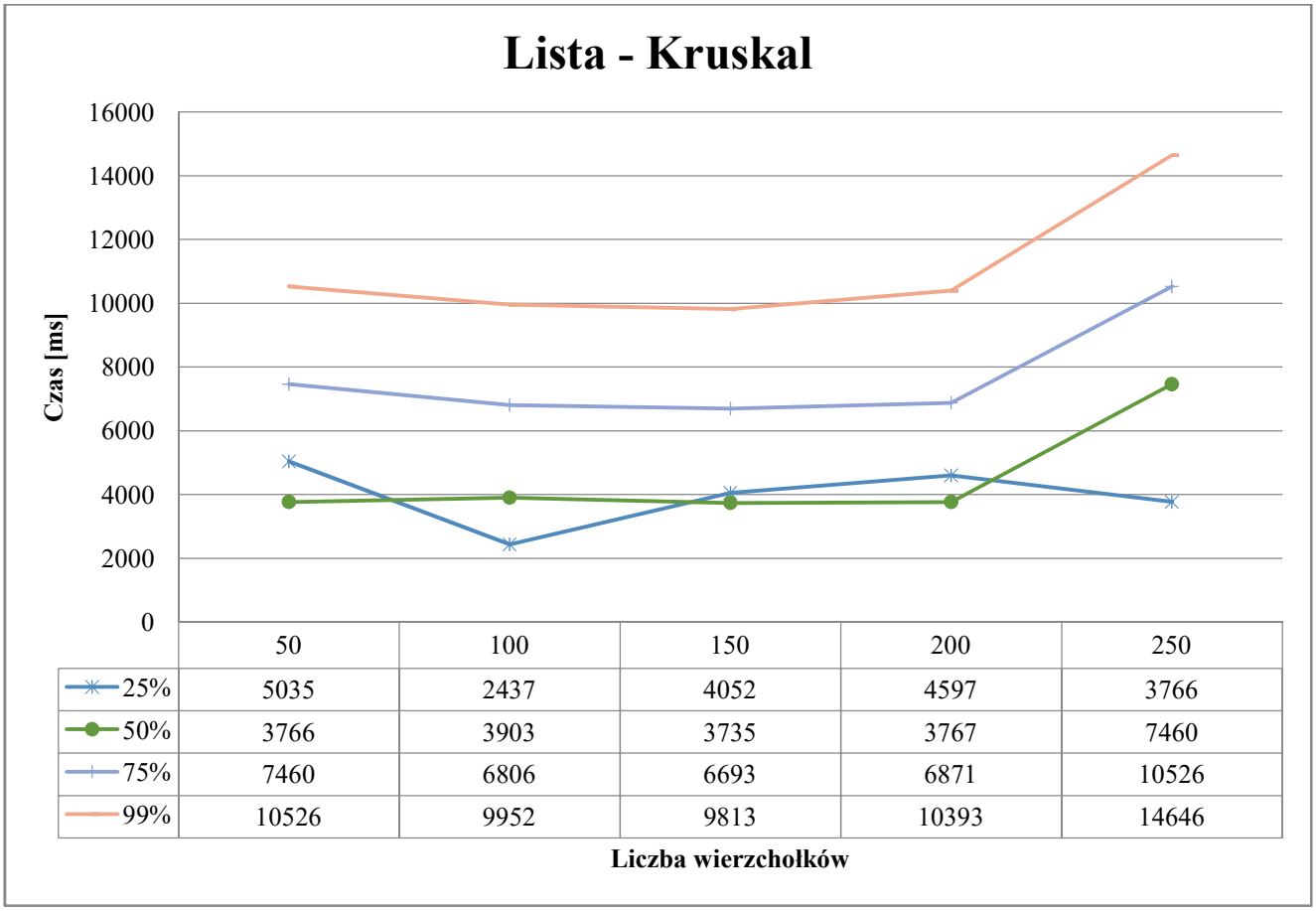

	50	100	150	200	250
25%	5035	2437	4052	4597	3766
50%	3766	3903	3735	3767	7460
75%	7460	6806	6693	6871	10526
99%	10526	9952	9813	10393	14646

Lista - Dijkstry

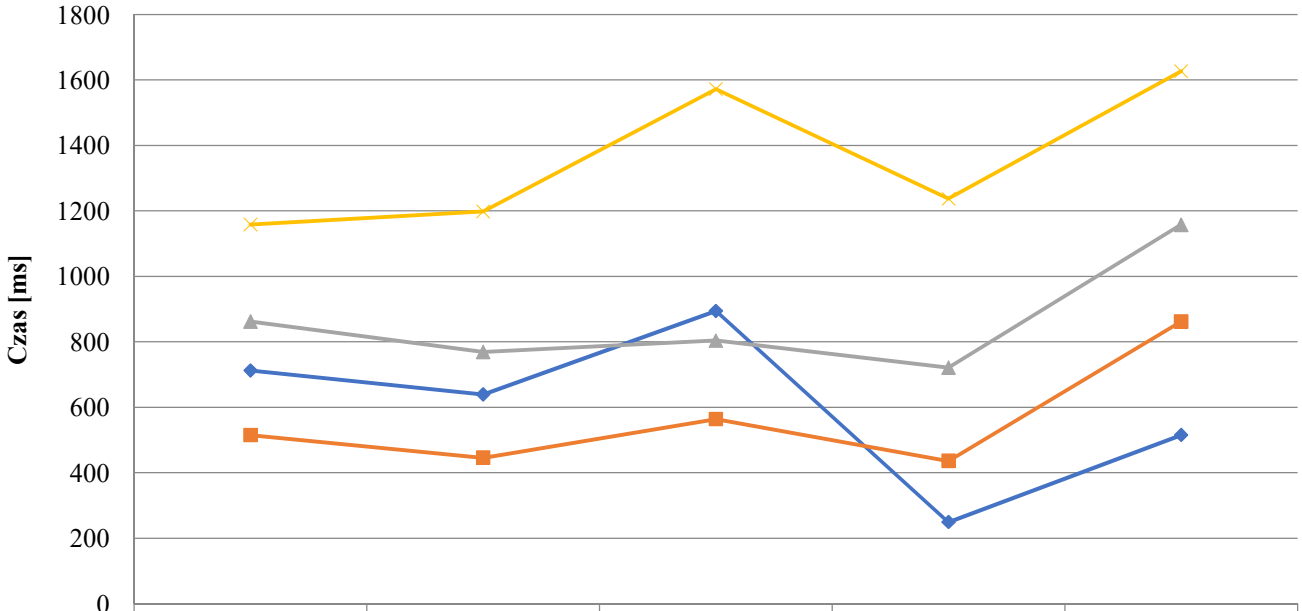

	50	100	150	200	250
25%	712	639	894	249	515
50%	515	446	564	436	862
75%	862	769	804	721	1158
99%	1158	1198	1572	1237	1627

Liczba wierzchołków

Lista - Bellman-Ford

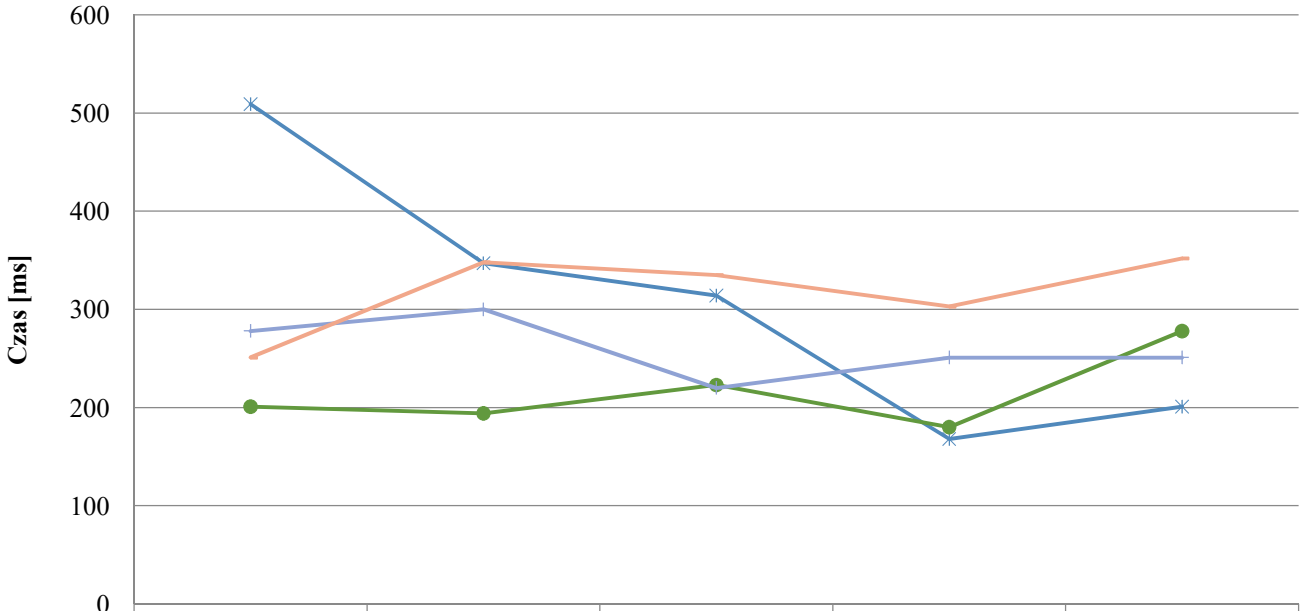

	50	100	150	200	250
25%	509	347	314	168	201
50%	201	194	223	180	278
75%	278	300	220	251	251
99%	251	348	335	303	352

Liczba wierzchołków

Macierz - Prim

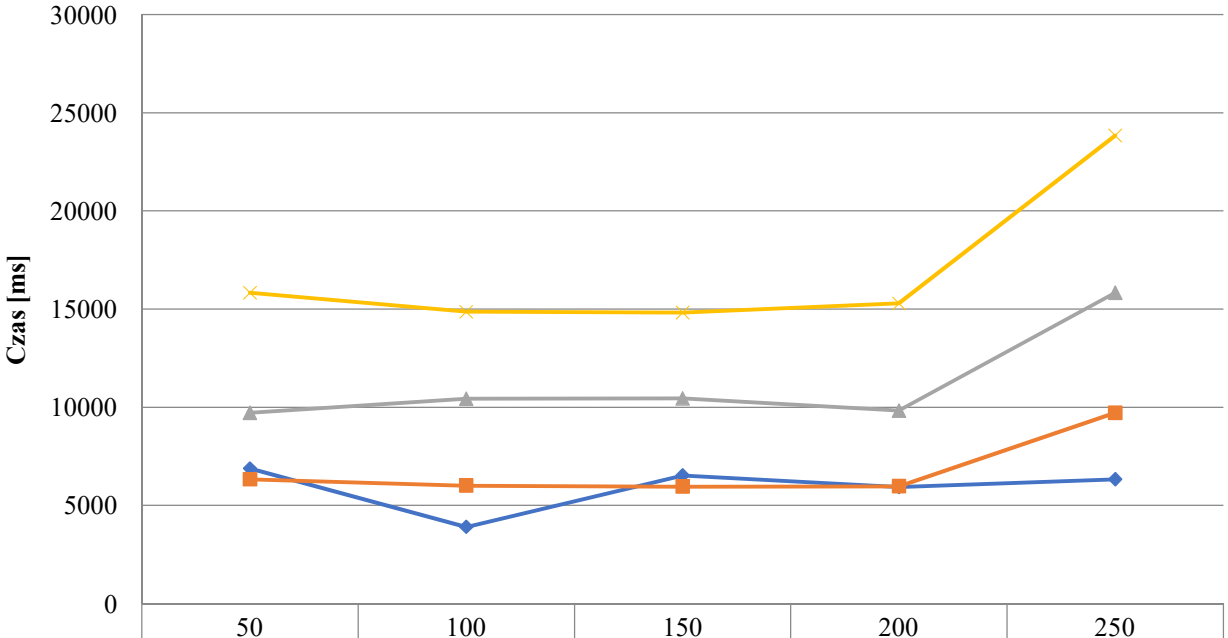

	50	100	150	200	250
25%	6884	3908	6529	5937	6332
50%	6332	6010	5960	5976	9717
75%	9717	10438	10459	9832	15840
99%	15840	14867	14826	15292	23843

Liczba wierzchołków

Macierz - Kruskal

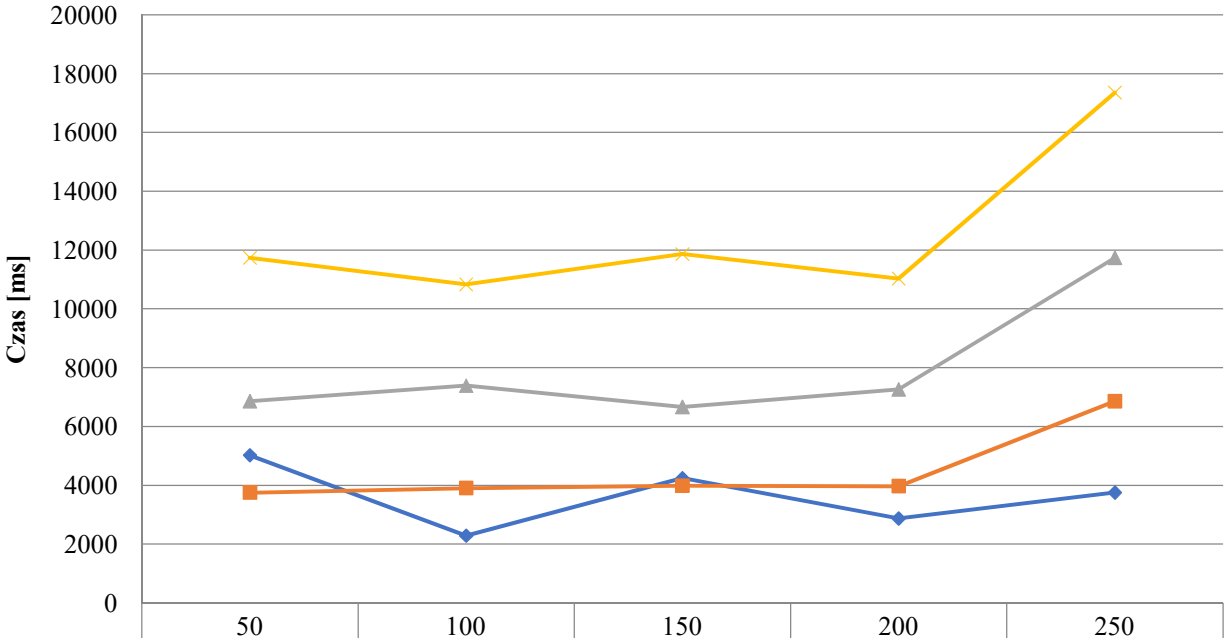

	50	100	150	200	250
25%	5023	2284	4243	2870	3753
50%	3753	3907	3991	3971	6862
75%	6862	7388	6664	7264	11736
99%	11736	10832	11863	11033	17361

Liczba wierzchołków

Macierz - Dijkstry

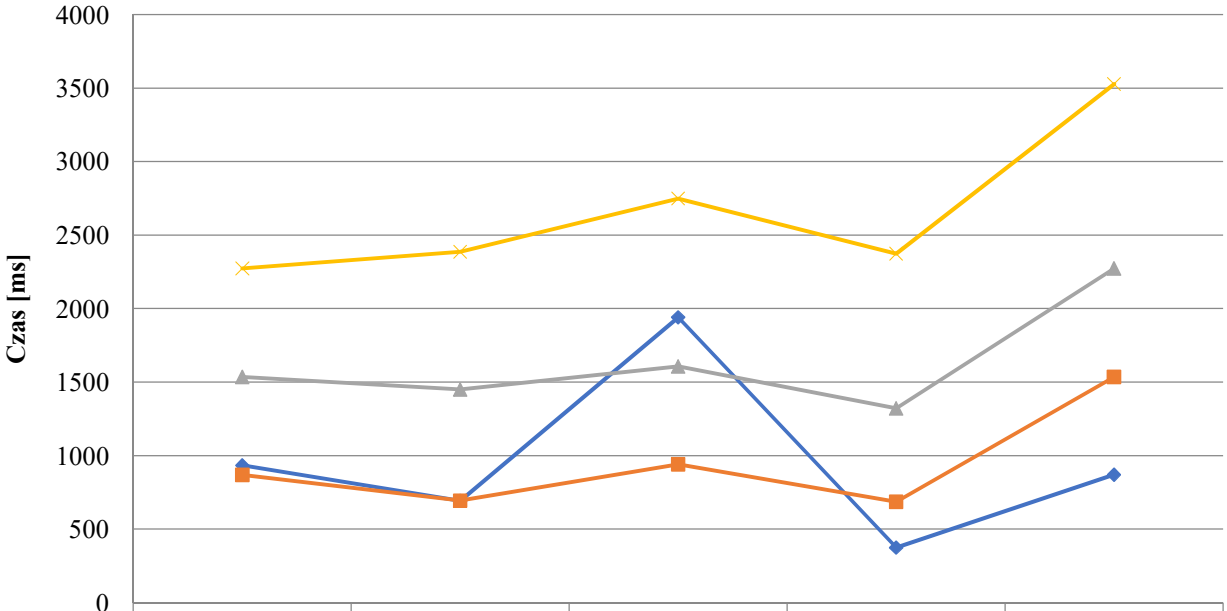

	50	100	150	200	250
25%	934	692	1941	374	870
50%	870	695	942	687	1536
75%	1536	1451	1607	1322	2273
99%	2273	2387	2749	2374	3528

Liczba wierzchołków

Macierz - Bellman-Ford

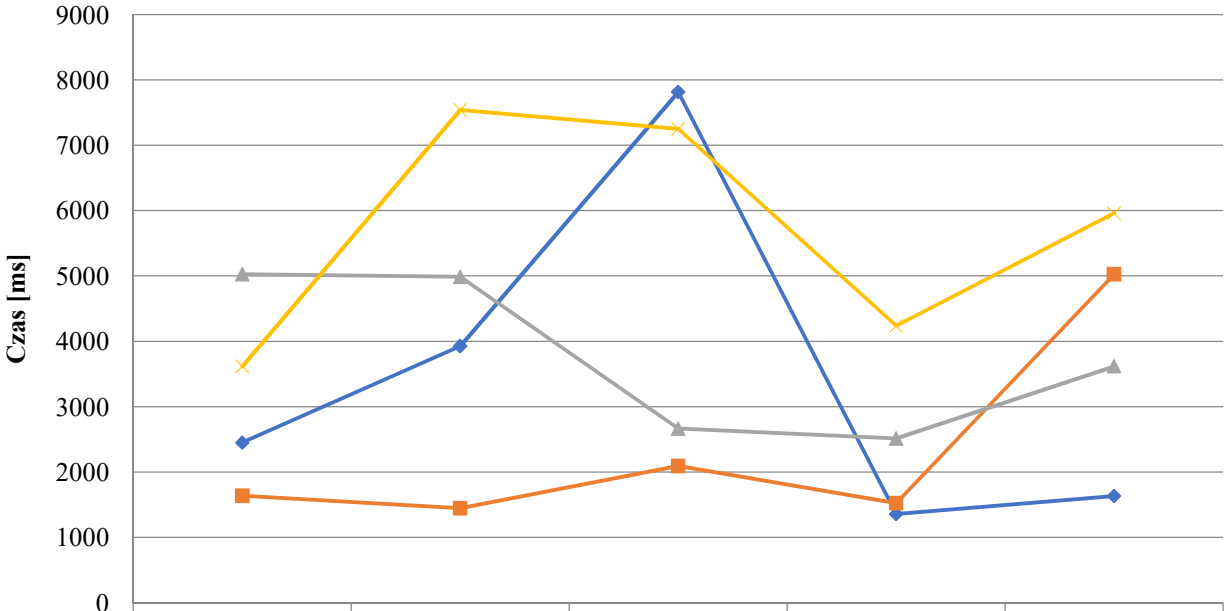

	50	100	150	200	250
25%	2451	3928	7816	1359	1635
50%	1635	1444	2092	1523	5027
75%	5027	4987	2666	2513	3618
99%	3618	7541	7251	4239	5962

Liczba wierzchołków

Gęstość 25% - Lista

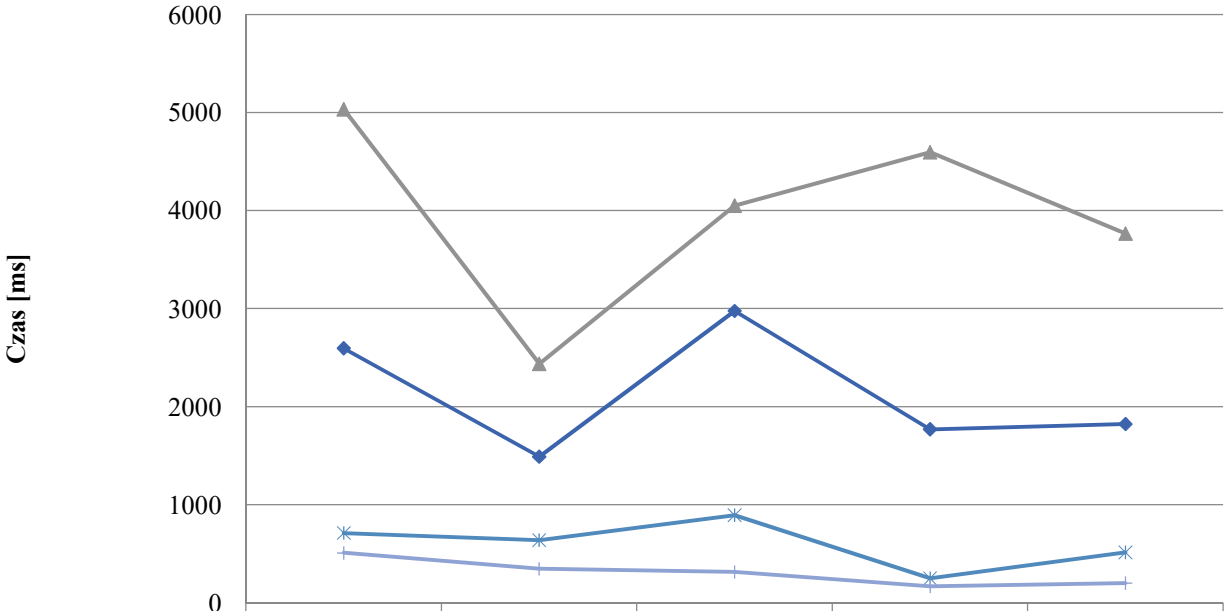

	50	100	150	200	250
Prim	2596	1490	2977	1769	1823
Kruskal	5035	2437	4052	4597	3766
Dijkstry	712	639	894	249	515
Bellaman-Ford	509	347	314	168	201

Liczba wierzchołków

Gęstość 25% - Macierz

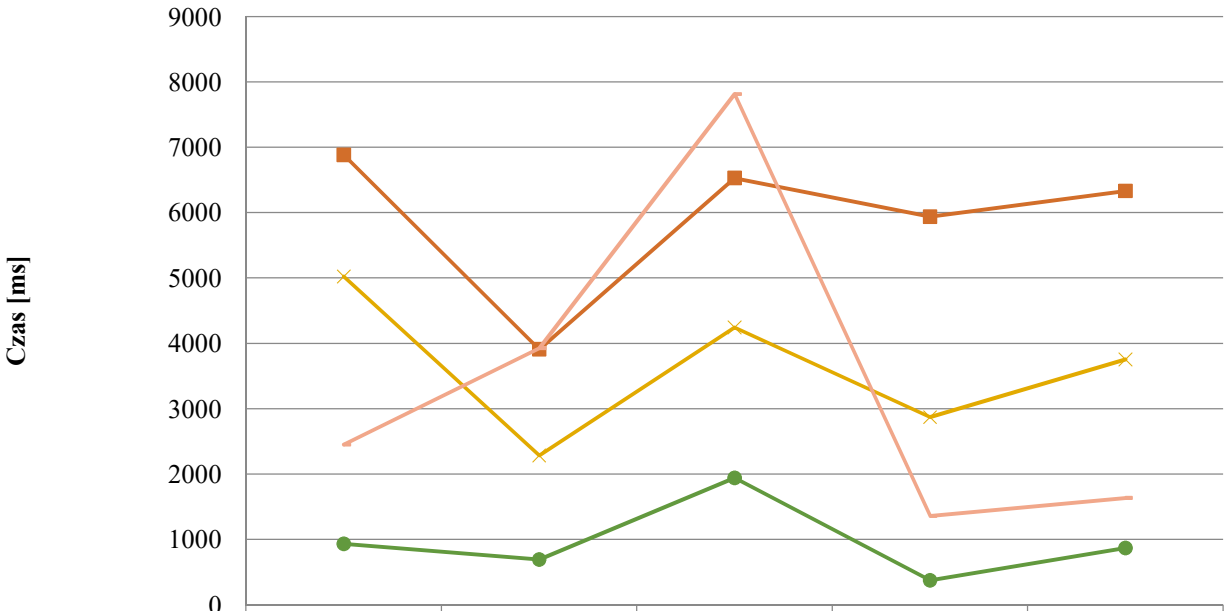

	50	100	150	200	250
Prim	6884	3908	6529	5937	6332
Kruskal	5023	2284	4243	2870	3753
Dijkstry	934	692	1941	374	870
Bellaman-Ford	2451	3928	7816	1359	1635

Liczba wierzchołków

Gęstość 50% - Lista

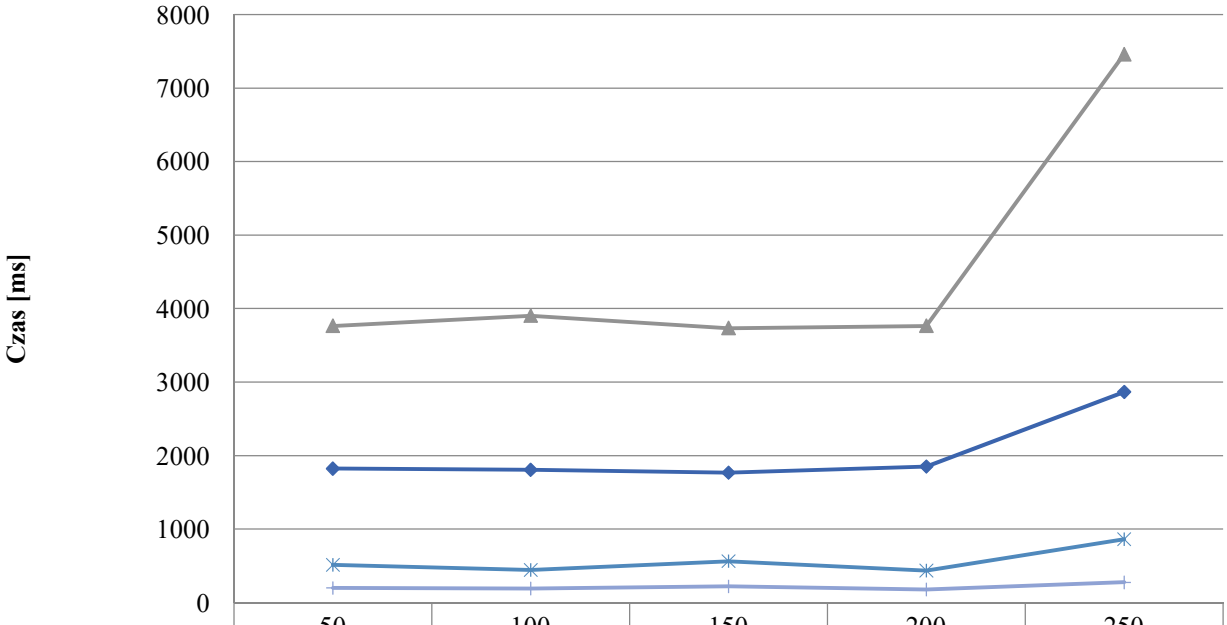

	50	100	150	200	250
Prim	1823	1807	1768	1852	2866
Kruskal	3766	3903	3735	3767	7460
Dijkstry	515	446	564	436	862
Bellman-Ford	201	194	223	180	278

Liczba wierzchołków

Gęstość 50% - Macierz

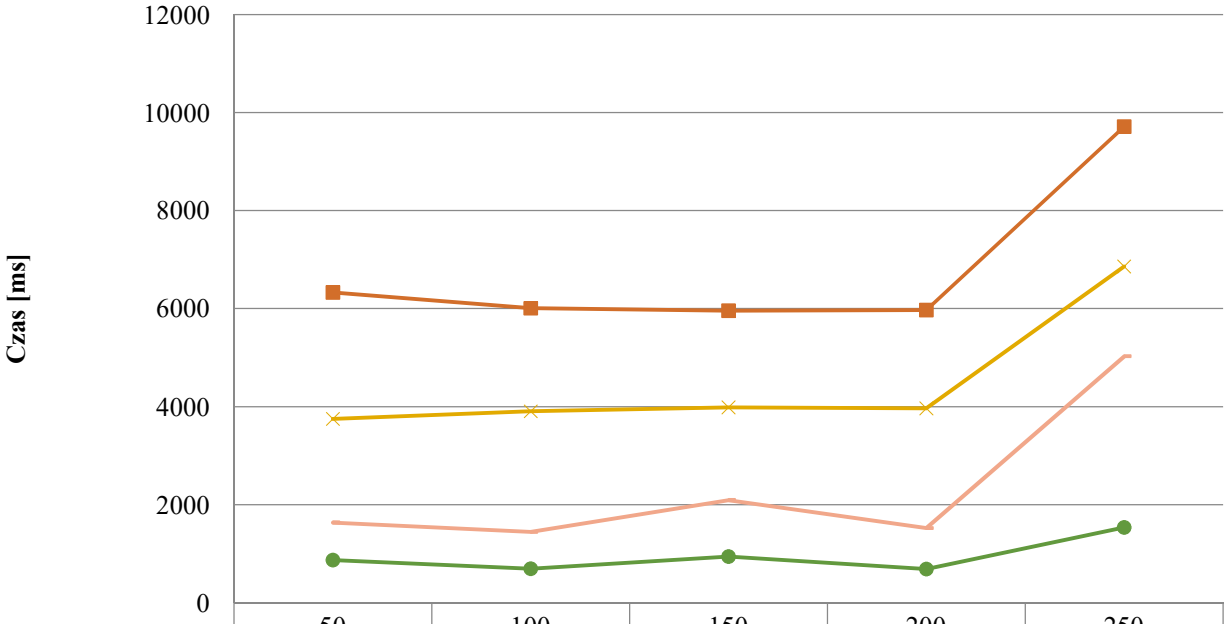

	50	100	150	200	250
Prim	6332	6010	5960	5976	9717
Kruskal	3753	3907	3991	3971	6862
Dijkstry	870	695	942	687	1536
Bellman-Ford	1635	1444	2092	1523	5027

Liczba wierzchołków

Gęstość 75% - Lista

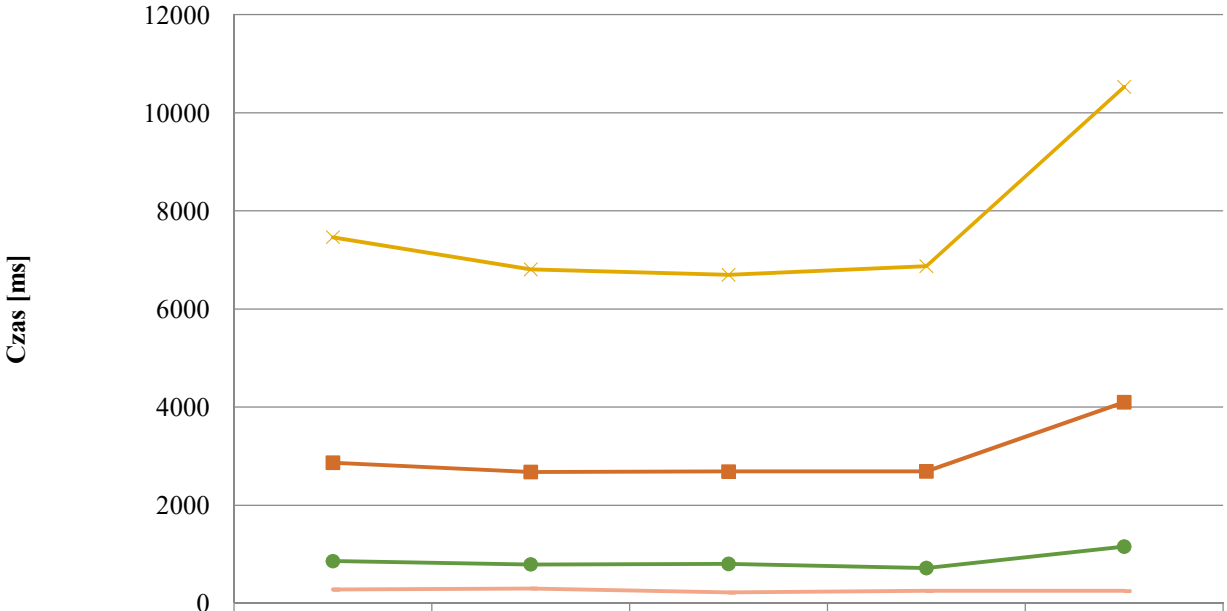

	50	100	150	200	250
Prim	2866	2676	2687	2692	4102
Kruskal	7460	6806	6693	6871	10526
Dijkstry	862	796	804	721	1158
Bellman-Ford	278	300	220	251	251

Liczba wierzchołków

Gęstość 75% - Macierz

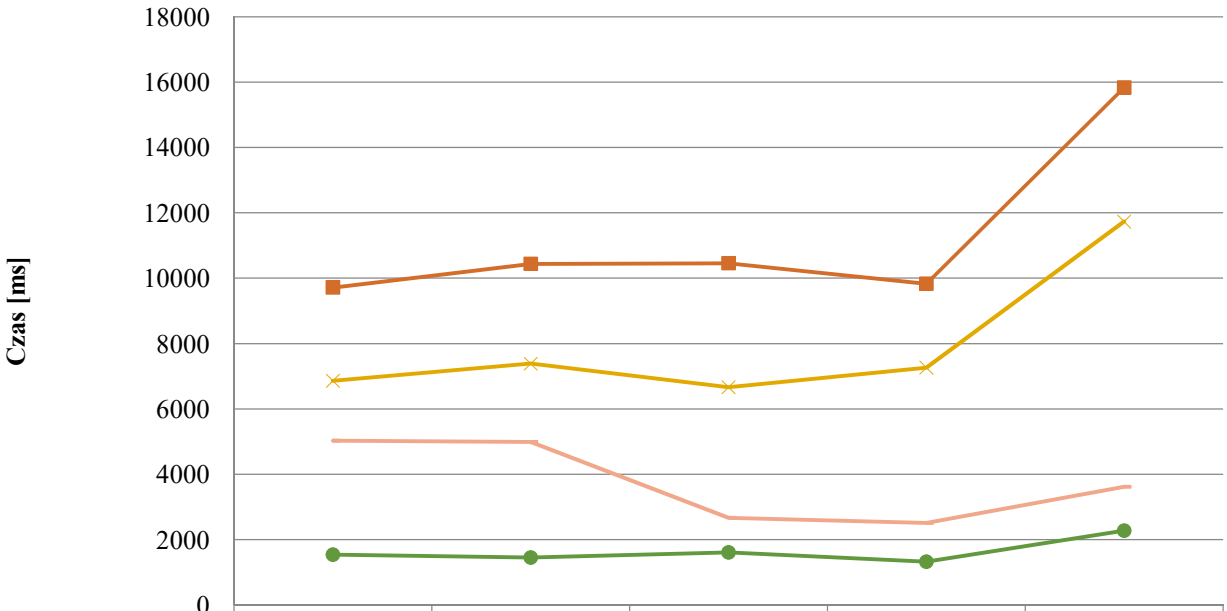

	50	100	150	200	250
Prim	9717	10438	10459	9832	15840
Kruskal	6862	7388	6664	7264	11736
Dijkstry	1536	1451	1607	1322	2273
Bellman-Ford	5027	4987	2666	2513	3618

Liczba wierzchołków

Gęstość 99% - Lista

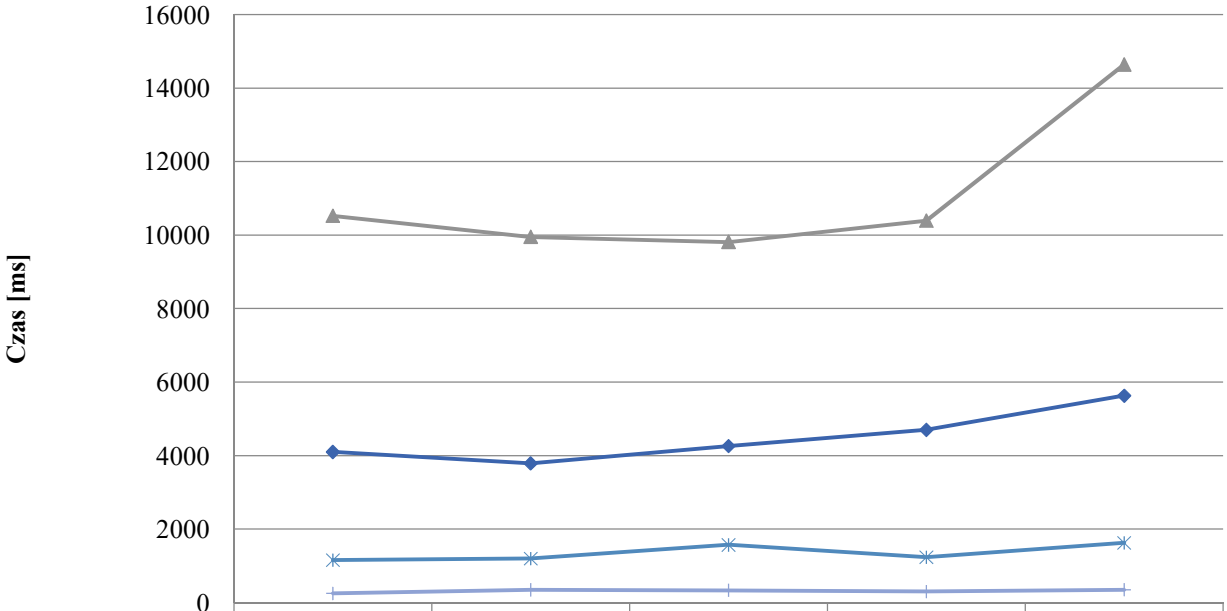

	50	100	150	200	250
Prim	4102	3791	4263	4704	5633
Kruskal	10526	9952	9813	10393	14646
Dijkstry	1158	1198	1572	1237	1627
Bellman-Ford	251	348	335	303	352

Liczba wierzchołków

Gęstość 99% - Macierz

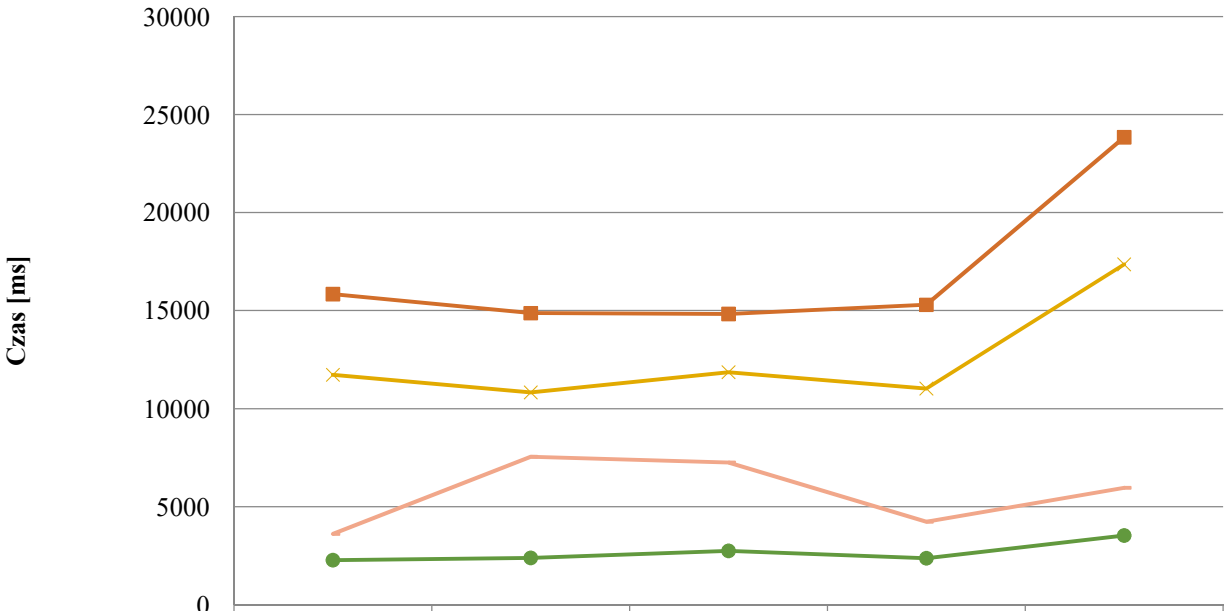

	50	100	150	200	250
Prim	15840	14867	14826	15292	23843
Kruskal	11736	10832	11863	11033	17361
Dijkstry	2273	2387	2749	2374	3528
Bellman-Ford	3618	7541	7251	4239	5962

Liczba wierzchołków

5. Wnioski

Eksperyment pozwolił nam zaobserwować, jak przedstawiają się wyniki rzeczywistych pomiarów w porównaniu z wcześniejszymi założeniami co do ich złożoności. Powyższe wykresy ukazują, że teorie na temat złożoności są słuszne. Pewne nieścisłości, które pojawiły się w obliczeniach, wynikają prawdopodobne z używania komputera, którego procesor oprócz naszego eksperymentu ma jeszcze inne zadania do wykonania w tym samym czasie. Procesy działające w tle mogły wpływać na chwilowe spadki mocy obliczeniowej i tym samym spowodować wolniejsze wykonywanie operacji na strukturach. Innym powodem mógł być fakt, że program generował losowy zestaw danych, zatem liczby, na których wykonywał operacje, mogły być większe lub mniejsze, co również miało wpływ na pomiar czasu. W większości zaprezentowanych pomiarów zauważamy, że czas wykonania algorytmów opartych o reprezentację listową jest niższy. Dzieje się tak ze względu na krótszy czas alokacji listy w stosunku do macierzy incydencji. Rozbieżności pomiędzy danymi literaturowymi, a przedstawionymi wynikami eksperymentu mogą wynikać z niedokładności pomiaru czasu w systemie Windows, różnej zajętości procesora podczas wykonywania algorytmów, niedoskonałej implementacji struktur (lista, tablica, kopiec, kolejka, stos) oraz, przede wszystkim, wpływających na efektywność błędów w implementacji algorytmów. Rzeczywiste kształty wykresów mogą nie być widoczne przy tak małej ilości danych. Algorytm Kruskala działa podobnie zarówno przy implementacji macierzowej jak i listowej. Oczywiście przy większych gęstościach, potrzeba więcej czasu, aby algorytm się wykonał. W przypadku, kiedy liczy się czas wykonywania operacji, implementacja macierzowa jest lepszym wyborem, jednakże dla niewielkich liczb krawędzi przy stosunkowo dużej liczbie wierzchołków implementacja listowa może być preferowana ze względu na mniejszą złożoność pamięciową. Reprezentacja listowa jest jedną z lepszych reprezentacji - minimalna możliwa złożoność pamięciowa, szybkie przeszukiwanie krawędzi wychodzących z danego wierzchołka, stosunkowo łatwa implementacja. Wadą jest jedynie długi czas sprawdzenia istnienia pojedynczej krawędzi. Można go poprawić do $O(log\ V)$ wprowadzając drzewa BST (albo nawet drzewa zrównoważone) zamiast list, ale to skomplikuje implementację. Należy również pamiętać, że w wykonywanych zadaniach nie została uwzględniona złożoność pamięciowa, która z pewnością pomogłaby w lepszym zobrazowaniu zalet i wad danych rozwiązań.